

בית המרחץ לנשים – דרישה מיוחדת של החיים היהודיים

החשש ש"אז, כאשר אישה יהודייה מתרחצת, לחלק מן העיר אין מים במשך זמן מה" הוא דאגה של מועצת העיר הפנהיים בשנת 1836, ומייצג שורה של אתגרים רבים שנאלץ בית המרחץ היהודי לנשים בהפנהיים להתמודד עמם במהלך קיומו.

ההלכה היהודית קובעת כי נשים, לאחר הווסת, לפני החתונה ולאחר לידה, נוטלות טבילה של היטהרות פולחנית. הדבר נעשה בבית מרחץ שנועד במיוחד לכך, המכונה גם מקווה. אמנם גם גברים אמורים במקרים מסוימים ליטול טבילה כזו, אך בית המרחץ בהפנהיים היה בית מרחץ לנשים בלבד.

למקווה יהודי לנשים יש דרישות מסוימות שעליו לקיים כדי שיהיה מותר להשתמש בו. בין השאר נדרש שתתאפשר טבילה מלאה במים, ושיהיה זרם מים קבוע. לפיכך אסור שהמים יהיו נשאבים או נשפכים. המקווה מורכב בדרך כלל מבריכת טבילה, חדר הלבשה וחדר קדם שבו יש דוד לחימום המים.

בעוד קהילות יהודיות גדולות יכולות להרשות לעצמן לבנות בית מרחץ לנשים, הדבר לא היה כך בהפנהיים בתחילה. בשנת 1715 כבר קיימים תיעודים ראשונים על קיומו של בית מרחץ לנשים. מדובר ככל הנראה בפתרון פשוט למדי, שכן הוא נמצא במרתף של אדם פרטי ומתמלא ממי חלחול של נחל העיר.

ביולי 1825 מורה ממשלת הדוכסות הגדולה של הסן כי בבתי מרחץ לנשים יש לעמוד בסטנדרטים מסוימים: החדר חייב להיות ניתן לחימום, וחייב להיות דוד לחימום המים. מטעמי היגיינה, צריך להיות ניתן לרוקן את המים בקלות. את הדרישות הללו בית המרחץ שבמרתף אינו יכול לקיים, והוא נסתר. עם זאת קיים עוד בית מרחץ נוסף סמוך לגשר ליון, העומד בתקנה. במהלך השנים הבאות מצב בית המרחץ לנשים הזה מתדרדר באופן ניכר, כך שבשנת 1833 הוא מושבת עקב תנאים בלתי נסבלים.

בשנת 1836 אמורה להיבנות (להיות מורחבת) רחוב זיגפריד של היום, דבר שמוביל להריסת בית המרחץ לנשים. החיפוש אחר מיקום חדש אינו פשוט, ולבסוף מסכימים על "רוטן הוט" (ה"כובע האדום") מגדל חומת עיר ששימש כבית כלא אשר נהרס לאחר מכן.

בשל עיכובים, בית המרחץ החדש לנשים אינו מוקם בתוך ארבעת השבועות המתוכננים, אלא יכול להיכנס לפעולה באופן סופי רק חמש שנים לאחר חתימת החוזה, בשנת 1842.

אולם גם המיקום החדש, במפגש רחוב זיגפריד / הינטרר גראבן, וגם בית המרחץ החדש מציבים אתגר גדול. בעיית אספקת המים נמשכת, שכן עבור כ-4,000 תושבים עומדים לרשותם רק שניים עד שלושה ברזי מים ציבוריים. בעקבות הליך משפטי בשנת 1847 נבנית תיבת/מתקן באר, המספקת לבית המרחץ לנשים מים משלושה מעיינות. בכך מצטמצם החשש ש"אז, כאשר אישה יהודייה מתרחצת, לחלק מן העיר אין מים במשך זמן מה".

לאחר השלמתו, בית המרחץ כבר אינו נמצא בידיים פרטיות, ונקבעים תעריפים שונים לאורחיו. לדוגמה, יהודיות מקומיות משלמות פחות מאשר מי שמגיעות מבחוץ. בנוסף מועסקת "אשת המתנה" (אחראית), המנהלת את בית המרחץ.

בסביבות שנת 1905 כמעט שאין עוד נשים יהודיות שמיטהרות בבית המרחץ, משום שיותר ויותר משפחות יהודיות מקימות מתקנים דומים בבתיהן הפרטיים. לאחר שבית המרחץ לנשים לא היה בשימוש במשך 30 שנה, והפך יותר ויותר לנטל כספי עבור הקהילה היהודית, בשנת 1935 אדם פרטי קונה את המבנה ומשפץ את חלקו הפנימי לחלוטין לצורכי מגורים.

אף שמתקן הרחצה של המקווה לשעבר כבר אינו קיים, המקום נותר זיכרון לטקסים של הקהילה היהודית לשעבר בהפנהיים.

(טקסט מאת לוסי פוהל ודורותיאה זייבל, שתיהן אביטור 2023).